

Изази сваког четвртка
на цијелом табаку.

Стаје за *Црну Гору, Ау-
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину*:

годинише . . . 4 фор.
по године . . . 2 "
на четврт године 1 "
за *Србију и све друге земље*
годинише . . . 15 франка
на по године . . . 8 "
на три мјесеца 4 "
у алату.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАВЛОВИЋ.

Претплата на Црне Го-
ре и сва писма шаљу се
само уреднику.

Претплата из Србије у-
пућује се Велимиру Вацо-
жићу у Београд, а из дру-
гих крајева под адресом
Р. Karamanović Sattaro
(за „Црногорку“).

Претплату примажу сви
наши књижари и пош-
тареке експедиције. Не-
франкирана писма не при-
мају се.

БРОЈ 31.

Ц е т и њ е, 13. Септембра 1894.

ГОДИНА I.

Једно питање сина и очин одговор.

„Гледао сам, тата мили,
Твоју неку слику давну;
Тамо сликар наслика' је
Па главу ти косу тавну.
За што тамо тавна стоји,
А онаква сада није?
Скоро, тата, имаш пољу
Ти на глави бијелијех!
Па кажи ми, мили тата,
За што сликар тако слика?
Ил' то тако бити мора,
Ил' је грдња ил' навика?“

* * *

Ко год пита, онај не зна,
Дјете пита као дјете,
А мен' тада сто мисава
Као муња ум пролете.
Е, што љу му сада рече?
Сликар да се преварио
Па у мјесто мишаних
Све је црне оставио?
Не љу, него нека знаде
Што је е косом мојом било
И што јој је боју тавну
С оних слика замјенило:

* * *

„Ка' год и ти, сине мили,
Ја сам некад мали био
И по мојим раменима
Црни ми се перчица вно.

И тако је дуго стоја',
Догод почех путовати
По људскоме жића путу
Ка' св'јет свијет сљедовати.

Па у томе путовању
Коса ми се измјенила,
Пранљиви су жића пути
Нак се мало патрунила.

Тако једном кад путовах
Запрати се друм живота,
У прах они, ето хиллада
Сретох људи ће се мота.

Кроз ту грдну мјешавину
За' и гори с муком проћи,
Докле опет још у гушћем
Мало даље праху дођи.

А пухнуше вјетри страшни,
Оне очи да искоче,
А потоци људске крви
Крајем тога пута точе.

Пухну један од Дунава,
Од Србије и Бугарске —
Магу праха дигле бјеху
Војске веље, двије царске.

Тога праха нешто мало
Па прну ми косу паде,
Па како је тад остао,
Не мање се још до саде.

Људи собом говораху
Да ми ружно не пристаје,
И нимало да ме стара
Више него црна да је.

Тако стаде, докле други
Силвити вјетар дуну,
Те узбурка из ненада
Саву, Дрину, Лим и Уну.

А прашином залимеше
Поља Тузле и Требиња,
Кроз њу ми се вијет' даде
Српска пада ће изабија.

Та прашина на главу ми
И на душу и још стоји —
Њих не могах да отресем,
То су, сине, јади моји.

Од тих јада и жалости,
Од тих мука, од тих страва
Ја се чудим што ми коса
Није, синко, и — крвава.“

Н. М.

Mens sana in corpore sano.

(Из рукописа: Мозак и срце у књижевности).

Бајрон.

(Наставак.)

Такав човек, као што је био Бајрон, имао је једнога дана луду мисао, да се ожени. Ма које женско створење да је узео за жену, она се не би могла дуго код њега скрасити, јер парав његова необична није подносила сталне законите везе. Та веза морала би се раскинути прије или послеје.

То се код њега догодило на неколико година послеје пјенчања, а морало се догодити у толико прије што му је жена била права неприлика за њега као и он за њу. Везале се двије противности, два антипода: она права прозаична инглеска „мис“, он човек у свему индивидуалан до крајњег степена. Што је једно од њих двоје чинило, то је другом било мрско и противно. Он у свом заносу гради дивна поетска дјела, а она га полије својом студеном прозом запиткујући га: „Кад ћеш, богати, већ један пут оставити ту гадну навик, да пишеш стихове?“ Она као добра домаћина гледа да јој је у кући све у реду, а он уред себе мисли по мало пушке и на тај начин гаји свијећу, или не ће ништа у њом да обједије јер не може да гледа женско кад је, или се срди кад му роди кћер а не сина и т. д.

Тумачи Бајронови чуде се, како је госпођа Бајроновица могла оставити својега мужа, кад је то био најљепши човек својега доба, а при том и најславнији пјесник.

Јест истина, да је Бајрон био љепота од човека, и по томз да би свакој жени тешко било растати се од његове љепоте, ма и немарла за славу његову.

Али за луду му сва љепота, кад је био чудовиште од човека, које не би могла подносити ни напредна каква жена, а не са свијем обична инглеска „леди“.

Овој дакле досади живот са тим лијепим и славним човеком, и дигне парницу за развод брака.

Шта је имала да наведе за тврђу свога тражења?

То је карактеристично.

Навела је, да за то не може више живјети с Бајроном, што је овај — *полудио, поманиао, повјесно!*

Љекари дођоше да подвргну испиту мозак Бајронов и — нађоше да је овај правилно сложен и да ради правилно. Жени Бајроновој учини се Бајрон са свијем луд, и она се морала чудити, како су могли љекари пронаћи да

он није луд. Љекари опет имали су са свијем друго мјерило за оцјену лудости, те су пронашли да моздани састав Бајронов није поремећен.

Леди Бајроновица била је у страху да изгуби парницу. Она одговори: ако Бајрон и није луд, ја не могу тријети његове сировости (atrocities). Но због самих сировости не може се брак разводити, те је тако опет остала парница при разлогу махнитости. Али кад је Бајроновица видјела, да од развода нема ништа, јер „сировости“ не помажу, а „махнитост“ није доказана, она не буде лијена по се упути к своме адвокату др. Лушингтону и саопшти му *праву тајну* због које се жели раставити од Бајрона, али дода, како жели, да за ту тајну нико други не зна. Ово саопштење поразно адвоката. Тајна је морала бити ужасна, јер као што је прије др. Лушингтон наваљивао на леди Бајроновицу да се с мужем измири, почем нема никаквога основаног разлога за развод, тако је сад с мјеста изјавио, да већ више не може бити ни говора о помирењу. Још је замолио Бајроновицу, да му допусти, да може ту тајну саопштити адвокату Бајроновом Ромилију, разумије се под условом да и овај храни тајну као највишу светињу. Бајроновица пристане на то. Кад је др. Лушингтон ту тајну саопштио Ромилију, овај се *упренисти*, и одмах поручи Бајрону, да га не може више заступати, јер је леди Бајроновица потпуно у свом праву. Свијеће прве му потраг и ховорар, који је добио од Бајрона.

Каква је то била *страшна и ужасна тајна*? И то је тајна.

Послије смрти Бајронове одмах се саставио одбор од шесторице који су уживали повјерење његово, те по што су му прегледали заостале рукописе, нађу и на сопствени његов животине (аутобиографију) и прочитавши га закључе да се спали. То и учине. За тијем се послеје много жадило, и не без разлога, јер данас нам много којешта из живота Бајронова не би било тајна. Истина, тијем животомисом много се доцније послужило славни преси пјесник и пријатељ Бајронов, Тома Мор, при писању „живота Бајронова“, али у том дјелу Мором изостављено је, из пријатељства, баш оно што може служити за разјашњење велике и страшне тајне, с којом је Бајрон прерано у гроб легао. Да ли ће се та тајна открити у години 2000, кад се буду отпечатиле „Браутнове Карте“ (Broughton Papers), ко би то могао погодити? Као што је познато, повјереник Бајронов, мјестр Хобхауз, који је доцније постао лорд Браутн, оставио је иза себе своје списе и под називом „Браутнове Карте“ повјерио их је

Британском Музеју у Лондону с тим завјештањем, да се те његове карте распечатке тек године 2000. Многи се падају да ће се из тих карата докучити све што треба за разјашњење велике тајне, која је тако кобно везала за живот Бајронов.

Но ко ће дочекати годину 2000? Од дапашњег нараштаја за цијело нико, а и нас копа да дознамо грозну тајну тако великога pjesника.

Доиста кроз сва дјела Бајронова провлачи се неки мистериозан бол, који је везан за неку грозну тајну, која је морала гристи срце и мозак тога великог pjesника. На самом самртном часу свом у Мисолунги, кад се „борио с дуким“, отимала се нека тајна с његових самртних усана, али се није могла отети, јер док је био у снази тјелесној да је може исказати, није имао снаге „душевне“ да је исповједи; а кад му је баш на потоњем часу дошла снага душевна, онда га је издала снага тјелесна, те је са својом тајном легао у гроб.

Тај ужасни трепутак описује нам слуга Бајронов, Флечер, овим ријечма *):

„Позли му са свијем и почне жестоко бунцати. Грчевито стисне ми руку и рече: Сад је свему крај. Морам све казати, не смијем ни часка пропустити“.

*) Der wahre Byron. Eine psychologische Studie von Karl Bleibtreu.

„Хоћу ли донијети карту и мастило?“

„Не, не, доцкан је. Само пази! Моје јадно дијете, моја драга Аде! Боже мој, да могу само још... однеси јој мој благослов... и Аугусти и њеној дјечи... и отиди госпођи Бајроновици и... реци јој све што...“ Ту се Бајрон ужасно угрози, глас му се прекине, те сам једва понеку ријеч могао разабрати. Али он је непрестано нешто зборио, још читаво по уре, са највишом збиљом. Усне су му радиле. Тек при крају доби мало гласа, те разабрах ово: „Сад сам све неповједно. Све сам казао. Јеси ли ме разумио? Ако ме не послушаи, дух ће те мој мучити.“ Кад сам му рекао, да га нијесам ништа разумио, одврати ми: „Шта напоако? Онда је све пропало, јер је доцкан. Али да још огледам.“ Тада промрља неколико ријечи, напрегне се да јасно збори, али већ не могаше. Само сам ове испрекидане ријечи разабрао: „Иди мистреси Лији... кажи јој... и све... и њеној дјечи... и“ — с тешким уздахом: „Кажи госпођи Бајроновици... ти знаи све... мораи све казати... знаи моју заповијест... сад сам све казао... на самрти... доцкан је.“

То пзрече и душу испусти.

(Наставиће се).

Крст беге Љубовића (Балада).

Од Ј. Поповића-Липовца.

У сјајноме Љубовића
Невесњском бјелом двору
Седам брата соколића
У страсном тону мору.
А највише Азиз млади
У страстима живот слади...

—
Сваки од њих сад на скуту
Робињу младу више,
И незна се која из њих
Пољубаца прими више...
И пољубца густа киша,
На чија би уста виша!

—
Млада лица страшићу горе,
Груди бркну — огња пуне,
По двору се још вихоре
Њежни гласи сад Хајкуне;
Часком вјетар ширну — дуњу,
Хајка пјева — а уз струну:

—
„Ој Адамска земљо мила,
Домовино моја красна,
Која си ме одгојила
У криоца топла, јасна.
Јуначина младих цуна
Које пјева гуела струна.“

—
Нјесу Турци што су били,
Нестали су Турци стари,
Који 'но су крвицу лили,
Девет љета да немари
Вишет' ђену — булу младу,
У харему милу каду...

—
Већ су прошла славна доба
Када бези булам' даро
Доносише влашке главе
Набодено на хандаре!
Сада бези дома сједу
И с булама вулу преду!...

—
Љубовића седам брата,
Узјашите седам хата,
Сваки нек' се сабље хвата,
Па до двадесет четир сата
Црногорских седам лава
Донес'те нам седам глава!“

—
Седам беге напунине
Шљивовице седам чаша,
Па сви Хајци наздравише:
„Бре аферим, Хајко наша,
Јако су нам б'јеле куле
Слушајте не младе буле!“

Други не ће дан да сване
Остатиће Црногорке
Кукајући саморане.
Пушке ће нам прекоморке
Обалити седам лава
Вама буле седам глава!¹⁴

—
Ноћ дубока — све се стипа
До пољуца густа кпша...
До уздаха преа гојних...
И хржања коња бојних,
Глас бегова кроз сан — јаву:
„Дов'јеху ти було главу!“

II.

У гиздавом новесинском
Сервер-паше б'јелом двору
Скупили се бјесни Турци
У мудроме разговору.
Турци бл'јеле — ка' гроб муче,
Паша е' мршти — брке суче.

—
Браду гризо и обрве
К носу скупља па се мрди,
И на аге ка' на црве
Мрко гледа, па их грди:
„Кучке, жене, не господо,
Копилани влашког рода,

—
Гђе су ваше онштре пале?
Пале су вам захр'јале!
Гђе су ваше пушке маче?
Нит их има, нити пале!
Гђе цесердар хандар воли?
С булама се игра' воли!

—
Хрђе аге, бези наши,
Црни дани освануше,
Видите ли роби ваши
Новесинье онколишине.
Плачу ђеца, плачу буле,
Свуда горе ваше куле!

—
Има л' кога ком жа' буле,
Жао ђеце, — куће своје,
Нека отме б'јеле куле
Те за градом ето стоје.
Дв'јеста ћеса њему злата
Испод мене б'јесна хата!...“

—
„Никог нема“ — паша крикну:
„Хрђе жене Турци моји“,
Ка' разјарен лав још рикну:
„Турци влаха већ се боји.
Пропали смо!“ кука, плаче...
Док Љубовић Алил наче:

—
„Свјетли пашо, и ви бези,
Љубовића седам брата,
Ка' јунаци, ка' витези,
Узјахаће седам хата,
Од ђауреког они јата
Отети ће кузи врата.

—
Јоште пашо, бези, аге,
Љубовића седам младих,
Пуни воље, пуни снаге,
Крај толико вас Туради,

Посјећи ће седам глава
Црногорских седам лава!

III.

Зора плави, сунце сјајно
Указа се иза гора,
Сунце сјајно, чело бјајно;
Пред њим иде рујна зора,
Са руменим крита веом,
На камену пада б'јелом.

—
И прича му д'јесно бајке,
Које зора бајна чула,
А у ноћи старе мајке
Јоште пјесму буле Хајке;
И разговор Сервер-паше,
У то пољем чета јаше!
Чета мала, седам друга,
У свакога пушка дуга,
У свакога ђорла слуга
Вјерна слуга добра друга.
Чета мала крипом лети,
Али срјека њу примјети!

—
Затворили кули врата —
Пушкарине свак се хвата,
Није мала, седам брата
Из орловског ето јата
Ка' змајеви јуриш вичу
И пушкама куду тичу.

—
„Предајте се брз крмади!“
Осман млади ето виче.
Иа наса пушку вади
Па за макад он ју миче.
Пушка плану, ал' незгоди,
Црногорска ње' погоди!

—
Скочи Хасан, брата хвата,
Донаша га испод куле,
Не донесе ни до врата,
Српске пушке су плануле,
Пушка плану — Хасан пану
„Освети ме“, па издану.

—
Јусуф напред јуриш кличе
И разбија с пушком врата,
Па из свега грла виче:
„Крв витеза, мога брата,
Образа се мога тиче,
Познаћете Љубовиће!“

—
У то пушка ка' гром тресну,
Јусуф мртав земљи паде.
Оштар хандар блеском блесну
И по врату удар даде,
Црну земљу крвца роси,
Црногорац главу носи!...

—
Јоште плану једна — двије,
Херцеговца е' пушка пуши,
Добро гађа, добро бије,
На земљину оба сруши,
Уз Ризвана Омер брата,
И Селиму бјесна хата!

Селим е коња рањенога
Као ора' сури слази,
Призивајућ хабу, бога,
Црногорца јединог рази.
Селим иде — Алил лети
Љубовића пет да света!

Селим оком иште брата,
Алил трком брату лети;
Алил сјече — Селим хвата
Теденицу — он е' освети.
Пушка плану Србин пану
А п Селим ту издаву!

Алил паће е', око е оком,
Преса к пресам' е младим борцем,
Муња е муњом, крет е мјесецом,
Црногорац е Херцеговцем.
Звекетати забље стање
Док наједном оба паше!

Алил млади земљи паде,
Из груди му врвца лони ...
Црну земљу као киша
Из небеса ето тони;
Па издишућ ... чуда! крета
На се метну су три прета!.....

На повратку с Бранкове свечаности.

VI.

Закључак.

Од Тријешћа до Боке путовао сам „Смирном“, једнијем од најлешњих дојдовњих параброда. Обично су за Далмацију најлошије лађе озога друштва. Васалах рет ја Dalmazia! Ипак нијесам није на сухо излазио. Али ако је рђава лађа била, вријеме је било лијено без капи вјетра, што је главног путницима, којијема море уди. А ја сам вјерам друг њихов, као да никад мора нијесам видео а ево сам остарио по њему пугујући. И противу ове болести нома лијека. Колико сам дана препостио без коре хлеба, без капи воде! Колико ли дана предекао у постели на узнак да се по макнем! Али ево узалуд. Олет сам се отимао шетајући се на чистом ваздуху, — на кад ми се ноге испод кољена посјећу, а ја сам олет на ведрим небом бје при крају зијанца и ту по ниједну поћ проводило, па све исто. Најпослије сам кушао ову болест лијечити бијетцима и пријем вином, и морам признати да је ово једино ерство противу ње, бар — тренуто.

Уз лијено вријеме имао сам и лијено друштво. Ту је био г. С. Павловић, трговац из Макареко, брат мог пријатеља и колеге др. Ловра Павловића, ватрени Србин, који се е успјехом појављује на књижевни поље. Ту је био г. Вишковић од старе племићке и данас најзнатије куће у Перасту, агент дојдов у Галацу. Ту је био г. Гузина свршени правник који је из Граца одио дома такођер у Пераст. Ето, мени лијепота разговора и разноврснога! Ипак ми је г. Вишковић оставио у души успомену која се не ће ласно изгладити. Били смо по вечери изашли на покрив. Ноћ је била тако тиха, да је блиједна свјетлост пунога мјесеца од површине морске као од зраца одсјенкала. Оваква се ноћ не да описати, нити се даду нама смртнијема саопшти осјећаји, које она буди у душама пјесничком заданутијема. Ту би се хтио тек који пјесник „Бачкога Растанка“ или „Ђулића“. Били смо се удаљили од острва Лијепине и приближивали се рукаву између Пешелца и Корчуло; на лађи је владала свечана тишина. Ко није спавао, одста је нијем и неомичан на тако угодном ноћном хладном даху стојао запањен ил' ускићен према величанству ове ноћи. И ми смо на врх крме у насловачама пружијем нијем и неомични стали. Никома није надало на ум да рјечица проговори. Од једног г. В. поче лагано готово рад себе самога превати ону жалостиву:

Куд погледим свуд је нама
За мо нема свјетла. —

аријом истина обичном у главном али у поједино етима са свијем новом за мене, од које, чинише ми се, није се ниједна интимније около душе ми савијала. И кутто сам даље сав потрешен, само кад ј' пјесму саршио што сам проговорио: Дех, олет! — И олет сам у славахој горини пливао; а да олет бје чујем ову тако дирајућу мелодију, препоручих му, да научи кога у Перасту, да је пјева, неби ли ме усамљена на мом сеопу још којом потресла, када се љети срећна младост у лагахијем чунцима по тихо-ме заливу пјевајући проважа уз јекну рођењих гора.....

Шјутри дан смо били у Гужу рано. Ту нас је дочекала „Gusterica“, *) која нам је кажевала како је Дубровник прославио Бранков-дан. Дубровник се одликовао између енијех градова. Није га узалуд Бранко назвао

Наш и данас беди дане!

У истој Диету набох и телеграм, којијем ме дубровачка омладинца подина да је заступам у Карловима. Мени тај телеграм није стигао, зашто није био мио свакоме. Али као да смо се ми и без телеграфа били разумјели; као да је између нас текла струја електрицитета друге врте, која неуполази кроз никакве уреде: ја сам у истина заступао омладину дубровачку на оном свесерском састанку не званично него брацки разговарајући се о пој. Ја се нијесам утесало тежко њене означити као најубијешнији појав нашијех дана. И тијем сам хтио више да истакнем омладину дубровачку као узор осталој ерској омладини, него ли да се повалим, да смо п ми Срби на Приморју њешто способни на пољу умнога рада, што нам се некако не признаје свуда. Да, мали смјерни дубровачки листић „Gusterica“ колико је напреднији од најзнаменитијих листова у П. Саду и Биограду! „Gusterica“ јавља да се ерски поје по католичкијем црквама у Дубровнику, а онамо се пише — није фајде крити — „ерска“ црква, „ерска“ владица мјесто православни. Друкчије, онамо се ерство истојетугје православљу, дочим онамо православље не условљава нити огранчава ерство.

Отуда је потекло онај мој чланак у биограцкој „Отаџбини“ (Новембар 1883) под насловом Српство и Православље, у коме сам доказао, да се у ерској књици, да се у ерском народу од Доситеја до Бранка јединство ерско није комадало по вјери, да су се у једно коло хватали Срби „грчке и

*) „Gusterica“ је престала излазити е узрака, који се лако могу савладати; и е тога се надамо, да ће олет наставити свој тако спасоносни програм.

латинске“ цркве — овако Доситеј згодно називље двије цркве — као мухамедовци; тер сам приписао данашње схваћање Српства несрећном случају, што је митрополит Рајачић четрдесетисме изашао на политичко поље, тер од православнијех Срба и нехотице отуђио Србе католике и отпратио их у Хрвате.

Послије овога мога чланка на велико моје чудо читао сам у „Јавору“ Три Завета (у аманет српској омладини) баш из Карловаца, ће је тек Бранков прах сахрањен! Ја не замјерам pjesнику, јер је pjesник по свој прилици какав калуђер, који се крије иза псеудонима Светозар Разуменић; али је управо непознато, како је „Јавор“ могао ту pjesму довијети и још на првоме мјесту и без икакве примједбе.

К ономе што сам написао у „Отаџбини“ и на устук Три Завета баш је добро дошла она значајна pjesма нашега великога pjesника Његоша под насловом „Србин Србима“ у 26. броју „Црногорке“. У овој pjesми Србин владика Раде захваљује Србима доброткијем, који су га брацки дочекали и частили. Дакле владика Раде сматра Доброћане католике Србима исто као православне Црногорке, за то и pjesва:

Српствуј једом, вјеруј што вјерујеш;
Лактом вјере гауност чојка вјера!

Ову су нам мисао у својојем Јелима оставили три српска великана: Доситеј, Његош и Бранко; ову је мисао дубровачка омладина стала остваривати; жељети би било да јој „Светозари Разуменић“ не сметају!

Л. Т.

Омирова Илијада. *)

С гласа од Л. М. Врбнице.

І. Пјевање.

Пјевај музо, гњев злосеретни, Ахил-Пелевића,
Што задале Ахајцима јаде небројене;
Многе душе Аду баци витешких јунака,
А тјелеса за јестиво псима и птицама.
Испуни се воља Дива — од како почеше
Међу собом свађати се, кавгу замећати,
Атревиху, краљ јунака и дивни Ахиле.
Али ко их од богова нагна да се сваде?
Кроневића син и Лете, разјарен на краља,
Грдну кугу војсци шаље, да мори народе.
Јер Атревих обешчисти Хризу Свентеника,
Ал' он дође до брзијех лађа Ахајских;
Да откупи милу ћерку носи, силне благо.
У руци му вјенац Фојба на златном нитану,
Па молити и преклињат* стаде све Ахајце,
Атревихе понавјаше, војводе народне:
„Атревихи и ви други кићени Ахајци,
„Дали бози што у дворе станују Олиम्па
„Да сруните град Пријама, срећно се вратите,
„Пустите ми ћерку милу а примите благо,
„А поштујте Дивовића нишпанију Фојба.
Сви остали одобрише кићени Ахајци,
Да поштују свештеника, сјајни откупи приме,
Ал' не хтједо Атревиху, не буде му мило,
Већ ердито старца тјера, силну ријеч дола:
„Да те старче код обилјех не затечем лађа,
„Нити сада, нити пошто, кад се онет вратим;
„Јер ти ништа помоћ* неће штап ни бози вјенац.
„Тер ти нећу повратити, доклен не оостара
„У кући ми, баш у Аргу, далеко од родја,
„На статисти да ми ради, а ложницу дјели,
„Веће хајде, не дражи ме, да се здравом вратим.
Тако рече, ушлани се старац и поспуна,
Мучећ* поће покрај жада мора вловити;
Па се стаде из далека много молит* краљу
Аполону, што га роди Ђенкока Лета:

*) Обраћамо пажњу наших јелинака на овај пријевод нашега младог пријатеља г. Лабу да М. Врбнице. Колико је нама познато, многи су се у њега огледали с пријеводима из Омира, у везаном и неvezаном слогу, али без признатог успјеха. Који су преводили с пријевода, код тихих најбоље тражили успјеха. Код остварења пак најважније се послао због стиха, јер хексаметар не трпи наш језик, а народни десетерак опет пребра је за тиху струју Омирове епске pjesме. Да ли је г. Лабуд са овим четрдесетерцем погодан изабрао стих, то остављамо нашим напредним јелицима да пресуде. Пријевод је с оригинала.

„Уредиш што Црногорке“.

„Услиши ме сребролуки, што'но Хризу браниш,
„Килу свету, и Тенедом силно господарин;
„Чуј ме Смиште! Ако сам ти икад на весељу
„Олтар дига* и бутове масне сажегао
„Од бикова и јараца, услиши ми молбу,
„Нека плате сузе моје твојијем срјелама.
Тако рече молећи се, услиши га Фејбо;
Разјареног срца сађе с главнице Олиम्па.
На плећи му лук и стрјела у тврдом тобоцу;
На леђима разјареног зазвечаше стрјеле,
Кад пљаше; као појца наступаше приа.
За тим сједе подалеко а одане стрјеле:
Страшна јека од сребрног заори се лука.
Најпре мазге погађаше и псе брзоноге;
За тим стрјелу битру запе, њих гађати стаде:
Непрестано горијаху домаче ђешева.
Девет дана божје стрјеле леђаху по војсци,
А десетог зовну Ахил народ на рочиште.
У срце му то узила бјелорука Ера,
Ражали се када виђе ће тако умру.
А пошто се сакунеше и у ред ставише,
Брзоноги тада Ахил устаде и рече:
„Атревиху, доста смо се веће налутали;
„Бјежмо дома, ако нећеш да сви изгинемо,
„Јер заједно рат и куга тамани Ахајце.
Већ хајдемо, запитајмо каквог свештеника
„Ил' пророка, да ми каже, ил' сана тумача,
„Због чега се налутно Фојбо Аполоне:
„Ил' се дуги рад завјета или екатомбе,
„Неби л' пропаст уклонио, када се насити
„Масног дима од јаснића и једрих јараца.

Тако рече на и сједе, међу пљима уста
Врачар славни, Тееторићу Калха, што 'но знаде
Што се збива, што ће бити, па и што је било.
Та Ахајске до Илија довео је лађе,
С пророчанством, те му даде Фојбо Аполоне.

У срцу ми добро желећ* овако бесједи:
„О Ахиле богумили, репи ми да кажем
„Прави ијед Аполона, нишпаније краља.
„То ти кажем: размисли се, па ми се закупи,
„У невољи кад се нађем, да ћеш ме бранити
„Са бесједом и са храбром десницом ти руком,
„Јер се бојим, да силога не наљути краља,
„Што га народ вас Ахајски и слуша и служи.
„Силян краљу, кад се љути на престога човјека,

„И ако би оног дана ијед устегео,
 „У срцу је онет киван док се не освети.
 „Већ промисли моћеш ли ме од зла одбранити.
 На то њему брзоноги бесједа Ахиле:
 „Охрабри се и кажи ми твоје пророчанство,
 „А тако ми Аполона, Диву мила, Калха,
 „Ком у славу Данајцима пророчанства јављаш,
 „Нико неће, доклен живим и на земљу гледам,
 „На те ставит' силне руке код обилех лаја;
 „Па и самог да поменеш Атревнџа силна
 „Што се хвали да је јунак најбољи Ахајски.
 Тад е' охрабри и прозорби пророк непорочни:
 „Нит' се љути због завјета, нити екатомбе,
 „Већ због Хриза, Атревнџу што га обешчисти,
 „То му ћерку не отпусти а овакуп не прими;
 „С тога јаде Фојбо даје и задаваће их,
 „Нит' ће пријед уклонити грду погонију,
 „Но што ону повратимо приооку дјеву,
 „Забадава, без откуна, а њему у Хризу
 „Екатомбу непошљемо; тад би се смирио.
 Тако рече па и еједе, међу њима уста
 Атревнџу, јунак силна, краљ Агамемноне;
 Вас у тузи. Прса црна гневом напуњена,
 А очи му засуктале као ватра жива,
 Мрки поглед Калхи баца и овако вели:
 „Зли пророче, никад ли ми добро не прорече,
 „Зла прорицат' вазда ли је теби мило било.
 „Добру ријеч, нити рече, нити кад изврши,
 „Па и сада Данајцима пророчанство кажеш,
 „Да ни јаде Аполона због тога задаје,
 „Што нехтедох цуре Хризе сјајни откуп примит'.
 „Драго ми је имати је, да ми кућу краси,
 „Па од саме Клитемнестре, јунакове жубе,
 „Миља је мени Хриза, јер јој не устегу,
 „Ни у лицу, ни у стау, ни срцу ни дјелу.
 „Ал' и тако, кад је боље, вратићу је натраг,
 „Јер сам радиј' спасти народ, него да погине;
 „Но ми други дар спремите, јер право није,
 „Без пићара да останем, овакии Аргивац,
 „Већ гледајте свикодичи, дар ми други дајте.
 У одговор њему рече брзоног Ахиле:
 „О најславниј' Атревнџу, најлакомиј' краљу,
 „Какав ће ти пићар дати ерчани Ахајци?
 „Нити знамо, ће ли благо лежи затрпано,
 „Веће пићар, што отеоме, вас подијелимо.
 „Није право, да ти народ онет дарак скупила,
 „Но је ти сад пошља Богу, па ће ти Ахајци
 „То троструко намирити и четвороструко,
 „Ако Бог да, кад град тврди Троју похарамо.
 У одговор њему рече Атревнџу краљу:
 „О Ахиле богудики, и ако си снажан,
 „Немој тако лукавити, јер ме непревари;
 „Ил' си вољан, да дар имаш, а ја да без њега
 „Вакко сједим, а зборим ми, да цуру отустим?
 „Да, ако ће веледушници дати ми Ахајци
 „Пићар други, бирајућ' га према моме ћесу,
 „Ако неће, ја ћу поћи и сам га узети,
 „Ил' твој пићар ил' Ајантов или Одисејев,
 „На веће ће мuke бити, коме близу доћем;
 „Ал' о томе имаћемо доста кад промишљат'.
 „Сад ештемо цуру лају у то море сиње,
 „Па веселаре одабраше у љу сакунимо,
 „Екатомбу Аполону е њоме отиравимо,

„А на лају изведимо љеполику Хризу,
 „Лабом нека заповједа један од краљева,
 „Ајас или Идомеј или Одисеје
 „Или сам ти, Пелевићу, странлико свијета,
 „Неби л' Бога ублажио, кад му жртву носим.
 Мрко гледећ' њему збори брзоног Ахиле:
 „О тврдило безобразна, најлакомиј' створе!
 „Како ће то ико више е драге воље слушат'
 „Или поћи у засједа ил' борит' се мушки?
 „С Тројанцима копљаницим' писам овјен доша
 „Да се борим, јер ми ништа сакривили пису,
 „Јер ми никад не замишле које ми волове,
 „Ни у Фтији бусовитој што јунаке храни,
 „Плод икада опустине, јер међу нама
 „Сјеновита леже брда, море валовито;
 „Већ за тобом, да е веселиш, о безобразњаче,
 „А да образ Менелажу и теби, пасјаче,
 „Пред Тројцима освјетламо, овјена доћемо.
 „Ал' па то се не обрћеши, нити ти је стало,
 „Па и мени сада прјетиш, да ћеш дар узети,
 „Што не сам га измучио, а Ахајци даше.
 „Та циљка дар једнаки е тобом не имадох,
 „Кад гођ бисмо похарали тврди град Тројански;
 „Све тешкоће бурног рата моје мишке врше,
 „Но кад пићар дијелимо, теби већи дамо,
 „А ја е мањим, ал' ми драгим, на лају се враћам,
 „Да е' одморим иза тудног јуначкога боја.
 „Сада идем право Фтији, јер ми је боље
 „Са лајама кљунастима дома путовати,
 „Него теби обешчашћен овјен блато скупљат'.
 У одговор њему рече Атревнџу краљу:
 „Бјежи само, пошто ерце на то те нагони,
 „Не молим те, да рад мене овјен више стојиш;
 „Та уз мене доста имам јуначких синова,
 „Што ме литују; а највише Кроневићу мудри.
 „Од краљева богораних највише те мрзим,
 „Вазда ти је мило било кавгу замешати;
 „Ако сицу вини имаш, то ти је од бога.
 „Кад е лајама дома поћеш и е твојом дружином,
 „Миротворнићек те сужо, ја бога ми већу.
 „За тебе ми није стало, ни када се једини
 „Не бојим се твога гњева, већ ти ево прјетим.
 „Кад ми Фојбо Аполоне већ Хризу отима,
 „Послаћу је е мојом лабом и мојим људима;
 „Ал' ћу узет' из чадора љеполику Брису,
 „Сам ћу поћи и узет' је, да ти добро видиш,
 „Да ј' у мене сила виша; други е' неусуди,
 „Да се са мном барабари, и да се противи.
 Тако рече. Пелевић ерце се узмучи,
 У премна руватијем премимљати стаде
 Да а' ће оштрог од бедрице мача поводити
 Па оћерат' цуру народ а краља убити,
 Или да се кани гњева а ерце устегне.
 Доклен тако премимљаше у срцу и души,
 Већ повуче тешког мача, — ал' дође Агена
 Из небеса; послала је бјелорука Ера,
 Једнако је њих љубила и за њих брижила.
 Остраг стаде и за илаву косу га повуче,
 Престрани се Пелевићу; натраг се обрну,
 Упозна је, та страшно јој очи свјетљаху,
 Проговори и крилате рече јој ријечи:
 (Наставиће се.)

На кривом путу.

Причл Ханзена.

(Наставак)

У вече тога дана он је посјетио свештеника Каткота, код кој је затекао његовог пријатеља докто-

ра Барета. Послије подужег разговора са младим ученим пријатељима ишли су да то није обични младић, па су се дивили његовом знању, које је он стекао као самоук; јер у сиромашној школи, у којој је он учио, једва се могло научити читати, писати и нешто мало рачунати. Чатертон њм је проговорио историју

о Ровлеју и ковчегу са рукописима, који су кроз много година забачени били у цркви.

— Приповјетка о освештању моста 1468 године припада калуђеру Ровлеју? упитаће свештеник.

— Без сумње, одговори младић. Иу је иста рука писала, која и остале рукописе на пергаменту. Него штета само, што је ориџинал изгорио.

— Како то?

— Пишући новинарске чланке, приморан сам цијеле ноћи сијети. Тако једном заспам, и кад се пробудим, престравим се видећи, да је свијећа догорјела — била већ до рукописа, који је плануо. Ово је комадић, што сам га једва спасао од пожара.

Говорећи то, Чатертон извади комадић пергамент са обгорјелим крајевима, на коме се могло с мукотом прочитати неколико редака, који су били написани старинским, манастирским словима.

— Штета, рече доктор. Срећа, те сте барем сачували копију са тог рукописа...

— Што сам, у осталом, приморан био знатно прерадити, како би што пријатније било за читаоце; но уз то ја сам гледао да се не би савршено изгубио старински особити стил.

— Врло је чудновато, да приповјетка о таквом историјском факту до данас ником није била позната.

— Урок је томе тај, што је рукопис био забачен и ја сам га откопао у ирацини и смељу. Погледајте, ево и име автора у латинском рукопису.

Рекавши то, Чатертон показа им старински докуменат XV. стољећа, у ком се, међу осталим, говорило о калуђеру Ровлеју.

— Дакле, ви знате латински?

— Да, то је таксавана манастирска латинштина средњег вијека, коју сам ја, међу осталим, изучавао.

— По свој прилици то за нас није било баш тако лако?

— Истина, било је врло тешко; али сам ту тешкоћу савладао, као год и у изучавању шкотског саксонског и нормандског нарјечја.

— Вратимо се опет нашем предмету, рече Барет. Имате ли ви још узга се рукописе тог калуђера?

— Ево, рече младић, вадећи повећи комак пергамент са старинским, зашрапаним и отрцањим рукописима, за које одмах пријонусте, да их читају, оба научавака.

Ту ти је било производа у прози и стиховима, балада, пририцања, описа разних светковина, крвавих битака «врвене и бијеле ружке»; све је то било написано у духу и облику средње-вјековног добра риторског и калуђерских редова и то све лако, занимљиво, ватрено и пуно поезије.

Научевади су се цио сат дивили тијем производама и често су се били замијели од милне читајући то.

— У вашијем је рукама велико благо, млади пријатељу! рече свештеник.

— То је највјешће, што имам од поезије средњег вијека, рече Барет; Ровлеј заслужује, да се уврсти међу најбоље списатеље у нашој књижевности.

Такови одави врло су се допади Чатертону, али ничим он тога не показа пред научавака. Он је вичи почео увијати, како се његови снм почињу збијати. Он је видло, како његов рад оће да донесе обилна рода.

— Ја намјеравам под сваки начин пахити пјесме Ровлејеве, али ја за то немам средстава, рече Чатертон. Најприје, ради огледа само, ја мислим, да би добро било штампати неколико одломака у коме књижевном листу, а послје тек издати сва дјела.

— Ми ћемо вам помоћи у вапем племенитом подухвату, примјети свештеник Каткот. По себи се разу-

мије, да такови производи не смију и даље остати необојодавени. А ви, зато, што сте пронашли и што ћете издати Ровлејево дјело, задобићете лијепо име, драги пријатељу. Ви сте човек сиромашан, па вам треба помоћи. Да речево сад коју и о томе. И оба пријатеља понудише му новаца, што Чатертон није одбио.

Доцкан увече вратио се Чатертон кући у мансарду. Он је занесен био својим сањаријама и плановима. Он је уверен био, да ће постати велик и славан. Он запади радничку своју лампицу.

И тако, «Ровлеј», производ моје фантазије, биће исто тако чувен и велик, као и «Осијан» — дело Макферсона, зборио је он у себи врло задовољан. Сад је 11 сати, могу порадиати још сат, до поноћи. Ја морам још доста написати, да пјесме Ровлејеве буду исто тако дебела књига, као год «Осијан».

У соби његовој могао се виђети множини старијех књижурина у најжалоснијем стању. Те је књиге добио Чатертон дјеломце од Фарлеја, дјеломце је купио за уштеђење своје парнице у варошког старинара и на лицитацијама. Осим тога он је располагао са пуним једним ковчегом старијех рукописа на пергаменту, што му је остало од покојног оца. Али у тијем пергаментима нећеш наћи ништа друго до старе манастирске рачуне, омање биљешке, али ни трага од епископских поезије, коју је младић тобоже у њима пронашао.

Пишући пјесме он је намјеравао преварити све научењаке и отуд извући за се материјалну корист. Он је стругао и брисао старе пергаменте, па је на њима опет писао старинским словима и нарочито за то справљеним мастилом. Све је то он чинио врло вјешто. Његова поетска способност, које му нико није могао заиста одрећи, могла је прославити његово име.

Али похвалим кривим путем и трошећи непродуктивну своју снагу, он је узалуд своје високо авторско достојанство. О историји освештања моста 1468 године, коју је он исти измислио, нашао је само неколико биљешака старинским слоном на комадићу пергамент, који је он нарочито изгорио по крајевима, да му буде вјерују, да је заиста остало све изгорјело.

Цио сат он се бавио тешким и немилим радом и написао је само три реда. Он је то прочитао, учинио је неке поправке и врло задовољан легао је спавати, сањајући о својим плановима.

Уз помоћ Каткота и Барета многе од побожних пјесама и прича Ровлејевих штампане су у разним књижевним листовима и слава им се све више и више ширила. Свијет је обратио на њих пажњу. Свијет се дивно њима.

Али брзо многи, бегме, почене сумњати, да ли је Ровлеј доста автор тијех производа. То сумничење, као од шале, продре у књижевност. Најзад неколико научењака доказаше, да су Ровлејево пјесме подметнуте, али свакако критика изрекла је суд, да автор тијех пјесама има велики књижевнички таленат. Његови пређашњи покровитељи Каткот и Барет, који су се увјерили најпослије, да је Чатертон њих варо, одступили од њега, премда нијесу престјали цијенити и дивити се таленту тог младића. У таким околностима њему је додијало било стојати и даље у Бристолу. Радња за нећелни лист Фарлејев није задовољавала његову сјећу за славом. Он је помишљао и сањао о радности на књижевном пољу у много већем размјеру и ширем кругу, ништа мање него у Лондону, же је његово име познато било већ са доста добре стране.

(Слупиће се)